

KRZYSZTOFORY

Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

37

Muzeum Krakowa

Kraków 2019

Recenzenci zeszytu 37 / Reviewers of Volume 37

Michał Baczkowski (Uniwersytet Jagielloński), Anna Bednarek (Muzeum Krakowa), Małgorzata Perdeus-Białek (Menedżerowie Jutra MOFFIN; Uniwersytet Jagielloński), Katarzyna Biecuszek (Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków w Krakowie), Marcin Biernat (Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków w Krakowie), Czesław Brzoza (Uniwersytet Jagielloński), Katarzyna Bury (Muzeum Krakowa), Eugeniusz Duda (Muzeum Krakowa), Joanna Gellner (Muzeum Krakowa), Grażyna Kubica-Heller (Uniwersytet Jagielloński), Zofia Kaszowska (Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie), Dawid Keller (Muzeum Śląskie), Iwona Kęder (Muzeum Narodowe w Krakowie), Kamila Kłudkiewicz (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Waldemar Komorowski (Muzeum Narodowe w Krakowie), Tomasz Koziół (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Anna Kwiatek (Muzeum Krakowa), Elżbieta Lang (Muzeum Krakowa), Dorota Łuczak (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Katarzyna Maniak (Uniwersytet Jagielloński), Adam Mazur (Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu), Konrad Meus (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Ewa Orlińska-Mianowska (Muzeum Narodowe w Warszawie), Marianna Michałowska (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Wanda Mossakowska (Stowarzyszenie Historyków Fotografii), Mateusz Niemiec (Muzeum Krakowa), Zdzisław Noga (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Piotr Nowak (Politechnika Wrocławska), Zenon Piech (Uniwersytet Jagielloński), Daria Pilch (Muzeum Krakowa), Michał Pręgowski (Politechnika Warszawska), Andrzej Rybicki (Muzeum Fotografii w Krakowie), Jacek Salwiński (Muzeum Krakowa), Beata Biedrońska-Słota (Muzeum Narodowe w Krakowie), Dorota Majkowska-Szajer (Muzeum Etnograficzne w Krakowie), Wojciech Walanus (Uniwersytet Jagielloński), Marek Więcek (Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie), Michał Wiśniewski (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)

Adiustacja / Copy editing: Anna Biedrzycka

Tłumaczenie na język angielski / Translation into English: Maria Piechaczek-Borkowska

Projekt graficzny / Graphic Design: Monika Wojtaszek-Dziadusz

Ilustracje / Illustrations: Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Biblioteka Jagiellońska (BJ), Biblioteka Narodowa (BN), Fototeka Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (IHS UAM), Fototeka Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego (IHS UJ), Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka, Muzeum Etnograficzne w Krakowie (MEK), Muzeum Fotografii w Krakowie (MuFo), Muzeum Krakowa (MK), Muzeum Narodowe w Krakowie (MNK), Muzeum Narodowe w Warszawie (MNW), Muzeum Sztuki w Łodzi, Narodowe Archiwum Stanów Zjednoczonych w College Park; archiwa prywatne / private archives Jacka Szmuca, Bogdana Zimowskiego, Grzegorza Zygiera; oraz / and Katarzyna Bury, Elżbieta Firlet, Marcin Gulis, Oskar Hanusek, Uta Hanusek, Andrzej Janikowski, Tomasz Kalarus, Joanna Kunert, Anna Kwiatek, Andrzej Malik, Dorota Marta, Łukasz Michałak, Karina Niedzielska, Anna Olchawska, Daria Pilch, Daniel Podosek, Tomasz Sadko, Piotr Stefański, Henryk Świątek, Monika Topolska

ISSN 0137-3129

© Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków, 2019

Wydawca / Publisher:

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Rynek Główny 35, 31-011 Kraków
www.mhk.pl

www.mhk.pl/krzysztofor

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja papierowa / The periodical originally comes out in paper

Printed in Poland

Nakład: 500 egz. / An edition of 500 copies

Skład, przygotowanie do druku / Typesetting: Jacek Łucki

Druk / Print: Drukarnia Legra

Redaktor / Editor:

Michał Niezabitowski

współpraca przy zeszytcie 37 / collaboration on volume 37:

Ewa Gaczoł

Rada Naukowa / Scientific Council

Zdzisław Noga – przewodniczący / President (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Antoni Bartosz (Muzeum Etnograficzne w Krakowie), Jacek Chrobaczyński (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), Péter Farbaky (Budapesti Történeti Múzeum, Węgry), Jacek Gądecki (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), Jacek Górski (Muzeum Archeologiczne w Krakowie), Dariusz Kosiński (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Krasny (Uniwersytet Jagielloński), Anna Niedźwiedz (Uniwersytet Jagielloński), Jacek Purchla (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie), Volker Rodekamp (Stadtgeschichtliches Museum Leipzig, RFN)

Komitet Redakcyjny / Editorial Committee

Marcin Baran, Monika Bednarek, Anna Biedrzycka (sekretarz / secretary), Elżbieta Firlet, Ewa Gaczoł, Piotr Hapanowicz, Zdzisław Noga, Waław Passowicz, Jacek Salwiński, Joanna Strzyżewska, Andrzej Szoka, Maria Zientara

Tamara Petryk (1939–2019)

Informacje o autorze: historyk, emerytowany zastępca dyrektora ds. naukowych Muzeum Krakowa, <https://orcid.org/0000-0002-0036-8986>

Information about the author: historian, retired Deputy Scientific Director of the Museum of Kraków, <https://orcid.org/0000-0002-0036-8986>

Z głębokim smutkiem i żalem przyjęliśmy wiadomość o śmierci naszej koleżanki, długoletniej pracownicy Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, mgr Tamary Petryk. Z Muzeum była związana przez ponad 20 lat, od 7 stycznia 1966 do 31 sierpnia 1987 roku, kiedy to ze względów chorobowych przeszła na rentę zdrowotną, a następnie na emeryturę.

Jej droga życiowa od najwcześniejszego dzieciństwaznaczona była dramatycznymi przeżyciami. Urodziła się 22 maja 1939 roku we Lwowie w rodzinie inteligenckiej. Jej rodzicami byli Włodzimierz Petryk (1904–1939), lekarz medycyny, oraz Danuta z Laskoskich-Petryk (1911–1993), polonistka. Kresy Wschodnie Rzeczypospolitej wstrząsane były w owym czasie awanturami i ludobójczymi zbrodniami ukraińskich nacjonalistów spod znaku OUN. Jedną z ofiar tej atmosfery waśni i niechęci narodowościowych stał się dr Włodzimierz Petryk. „Według świadectw zgromadzonych przez Stowarzyszenie Upamiętniania Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów pierwszymi Polakami zabitymi przez nacjonalistów ukraińskich w Uściu Zielonym było dwóch policjantów (w tym komendant miejscowego posterunku Policji Państwowej) oraz lekarz Włodzimierz Petryk. Pod koniec lipca 1939 roku zostali zwabieni do lasu pod

pozorem przyjsia z pomocą rannemu człowiekowi i tam zabici. Śledztwo wykazało, że zbrodni dokonała OUN”¹.

Trudny czas kolejno zmieniających się okupacji: sowieckiej, niemieckiej i znowu sowieckiej, wreszcie tułaczkę powojenną przeżyła otoczona opieką mamy i starszego

rodzeństwa: siostry Marzeny i brata Olgierda. Po opuszczeniu rodzimego Lwowa w tułaczce uchodźczej rodzina znalazła na krótko przystań kolejno w Krakowie, następnie w podkrakowskich Świątnikach, Nagłowicach, aby od 1949 roku osiąść na dłuższy czas w Proszowicach. Troska o byt rodziny spoczęła na barkach mamy, która znalazła zatrudnienie jako profesorka języka polskiego w tutejszym liceum. We wspomnieniach uczniów zapisała się jako nauczycielka wybitna. Tak wspominała ją maturzystka z 1955 roku, Lutomira Konopacka-Briks: „Nauka języka polskiego pod jej kierunkiem była nie tylko wzbogaceniem wiedzy, ale i ogromną przyjemnością. Była nie tylko nauczycielem, wychowawcą i przyjacielem młodzieży. Lekcje prowadziła barwnie (...). Jako wielka patriotka usiłowała wpoić nam umiłowanie Ojczyzny. (...) W trudnych czasach terroru stalinowskiego wszelkie przejawy postaw patriotycznych spotykały się z wrogą reakcją władz, więc i pani profesor nieraz narażona była na szykany i musiała się tłumaczyć ze swojej postawy, ale jej nie zmieniła”². We wspomnieniach opublikowanych z okazji jubileuszu szkoły napisano: „Wielu z absolwentów z uznaniem wspomina Danutę Petryk-Laskowską – nauczycielkę języka polskiego, ceniąc ją za skromne, ale konsekwentne manifestowanie swojej religijności i kompetentne przekazywanie wiedzy”³.

Pani Tamara, dla przyjaciół Tamcia, związana była z matką silnymi więzami uczuciowymi. Podziwiała jej hart ducha i niezłomną postawę. Uznając ją za wzór osobowy,

¹ *Zbrodnie w Uściu Zielonym* [online]. Wikipedia [dostęp 18 grudnia 2019]. Dostępny w internecie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zbrodnie_w_U%C5%9Bciu_Zielonym.

² *Lekcje z kresowiakami*. „Dziennik Polski” [online]. 2005, z 12 listopada. Dostępny w internecie: <https://dziennikpolski24.pl/lekcje-z-kresowiakami/at/1678722>.

³ Głowicka-Polkowska Agnieszka: *Liceum w Proszowicach ma 70 lat* [online]. Dostępny w internecie: <http://test.zsproszowice.edl.pl/106-lo-w-proszowicach-ma-70-lat>.

przyjęła jej system wartości, któremu pozostała wierna aż do ostatnich dni. Swoistą pryncypialność łączyła z poczuciem humoru i pewną wyrozumiałością dla ludzkich przywar i słabości, co zyskiwało jej uznanie i szacunek otoczenia.

Szkolę podstawową ukończyła w Proszowicach. Naukę uwieńczoną egzaminem maturalnym kontynuowała w tamtejszym Liceum Ogólnokształcącym im. Bartosza Głowackiego w latach 1953–1957. Studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego na kierunku etnografia rozpoczęła w roku akademickim 1958/1959. W czasie studiów była aktywnym członkiem Koła Naukowego Etnografów, brała czynny udział w licznych badaniach terenowych. Według opinii prof. dr. hab. Mieczysława Gładysza (1903–1984), etnografa, kierownika Katedry Etnografii Słowian UJ, wyróżniała ją bardzo dobre opanowanie warsztatu naukowego. Pracę magisterską „Meteorologia ludowa na przełomie XIX i XX w. na przykładzie wsi Złotna w powiecie żywieckim” napisała na seminarium prowadzonym przez prof. dr. hab. Jadwigę Klimaszewską.

Bezpośrednio po studiach nie mogła znaleźć zatrudnienia zgodnego z profilem wykształcenia, dlatego podjęła pracę w Wydziale Rolnictwa i Leśnictwa w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Krakowie (1 czerwca 1965 – 31 grudnia 1965). Po niespełna roku udało się jej uzyskać etat młodszego asystenta w Dziale IV Historia Najnowsza Krakowa w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa (7 stycznia 1966). W pracy dała się szybko poznać jako pracownik niezwykle sumienny, niebojący się podejmować odpowiedzialnych zadań. Jedną z pierwszych jej prac wykraczających poza codzienną rutynę była wspólnie z mgr Hanną Styczyńską wykonana inwentaryzacja napisów wydrapanych przez więźniów w celach gestapo przy ulicy Pomorskiej 2, będących ostatnim pożegnaniem, krzykiem rozpaczki skazanych na śmierć. Jej życzliwość i otwarcie na troski koleżanek i kolegów manifestowały się w gotowości do niesienia pomocy. Docenił to autor *Kroniki okupowanego Krakowa*, Tadeusz Wroński, wpisując ją w poczet osób, którym był szczególnie wdzięczny za pomoc w tworzeniu swego dzieła⁴. Jej skrupulatność, a nawet pedanteria były cechami cennymi i niezwykle przydatnymi w codziennej mrówczej pracy inwentaryzatorskiej. Nie uchodziło to uwagi zarówno przełożonych, jak i zewnętrznych specjalistów. Bardzo wysoko ocenił jej pracę przy rejestracji kolekcji zegarów i obrazów po zmarłym kolekcjonerze Władysławie Miodońskim ówczesny miejski konserwator zabytków Jerzy Kossowski⁵. W Muzeum przeszła wszystkie stopnie kariery zawodowej muzealnika – od młodszego asystenta po starszego kustosza. Kolejne awanse były efektem osiągnięć w pracy oraz uzyskiwania coraz to większych kompetencji w wyniku zarówno samokształcenia, jak i podjęcia dodatkowych studiów. W roku akademickim 1975/1976 uczestniczyła w Podyplomowych Studiach Muzeologicznych na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończyła z wynikiem bardzo dobrym. Wiedza teoretyczna i lata praktyki dały jej gruntowną znajomość całokształtu spraw związanych z funkcjonowaniem placówki

muzealnej. Posiadła wszechstronną wiedzę o przedmiocie muzealnym: metodach jego opracowania, zabezpieczenia, konserwacji, wreszcie – zasadach przechowywania, magazynowania i udostępnienia. Ta jej wiedza była bardzo przydatna w czasie, gdy Muzeum w miejsce działowych podjęło organizację centralnego magazynu zbiorów. W czasie tej reorganizacji (1972) powierzono jej funkcję kierownika nowo organizowanego Magazynu Zbiorów, którą sprawowała do 30 października 1981 roku, kiedy to objęła kierownictwo Działu Folkloru i Tradycji Krakowa. W ten sposób usankcjonowano prawno-organizacyjnie jej dotychczasowe – obok funkcji kierownika Magazynu Zbiorów – zajęcia, którymi były najpierw współorganizacja z mgr. Tadeuszem Wrońskim, a następnie samodzielna organizacja konkursu i wystawy najpiękniejszych szopek krakowskich, tradycyjnego obrzędu Lajkonika, uroczystej intronizacji króla kurkowego, dokumentacja Emausu i Rękawki. Przez kilkanaście lat, od grudnia 1968 do grudnia 1986 roku, była członkiem jury konkursu szopek. Te zajęcia dostarczały jej wiele satysfakcji, a zarazem stwarzały możliwość bliższego poznania ludzi, którzy najpełniej własną działalnością przyczyniali się do kultywowania krakowskich tradycji. Niemal stałymi gośćmi w jej gabinecie byli m.in. szopkarze: Stanisław Paczyński, Zbigniew Gilert, Jan Malik, Maciej Moszew, Witold Głuch, którzy godzinami mogli opowiadać o tajnikach swojej pracy oraz architekturze krakowskich budowli, która była inspiracją do tworzonych przez nich arcydzieł. Osobne miejsce wśród jej gości zajmował znakomity szopkarz, a zarazem twórca emausowych figurek, Zdzisław Dudzik, znany ponadto z tego, że przez kilkanaście lat wcielał się w postać Lajkonika. W tym czasie całkowita odpowiedzialność za lajkonikowe harce stała się wyłącznym zadaniem Muzeum, a wcześniej była dzielona z rodziną Micińskich. Tak więc badaczka starych zwyczajów stawała się częścią tych tradycji jako osoba potrafiąca życzliwie wsłuchiwać się w troski i rozterki twórcze swoich gości.

Sprawując opiekę nad konkursem, poświęcała wiele uwagi organizacji pokonkursowych wystaw szopek, traktując tę prezentację – tak chętnie oglądaną zarówno przez dzieci, jak i dorosłych, przez krakowian, jak i turystów z kraju i zagranicy – jako bardzo ważną promocję krakowskich obyczajów i tradycji. Dokonywała też wyboru szopek – ambasadorów piękna naszego miasta – na wystawy krajowe i zagraniczne. Do największych jej osiągnięć wystawienniczych zaliczyć trzeba ekspozycję poświęconą wielkanocnym zwyczajom, a zatytułowaną *Wielkanocny stół*. Wystawa ta pokazywana była od 25 marca do końca kwietnia 1983 roku w refektarzu klasztoru Franciszkanów przy ulicy Franciszkańskiej 4, ówczesnej sali wystaw zmiennych Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Oprócz organizacji wystaw, naukowej inwentaryzacji obiektów wchodzących w skład kolekcji Działu

⁴ Wroński Tadeusz: *Kronika okupowanego Krakowa*. Kraków 1974, s. 9.

⁵ Archiwum Zakładowe Muzeum Krakowa, Teczka personalna mgr Tamary Petryk. Pismo z dnia 31 lipca 1973 r., b. nr inw., niepag.

Folkloru i Tradycji Krakowa brała czynny udział w gromadzeniu dokumentacji do przygotowywanej przez Wydawnictwo Literackie Kroniki Krakowa za lata 1962–1965 oraz planowanej Kroniki Nowej Huty za lata 1948–1968 (obie pozycje nie ukazały się jednak drukiem). Jej działalność nie przeszła niezauważona – w 1984 roku została odznaczona odznaką Zasłużony Działacz Kultury, zaś w roku 1985 złotą odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej.

Choć od wielu lat była na zasłużonej emeryturze, do końca interesowała się losami instytucji, której poświęciła całe swoje zawodowe życie. Na wieczny odpoczynek odeszła 1 lutego 2019 roku.

W zmarłej utraciliśmy człowieka wielkiego serca, o gotowości niesienia bezinteresownej pomocy potrzebującym wsparcia ludziom, koleżankę, na której życzliwość zawsze mogliśmy liczyć. Cześć Jej pamięci.

Bibliografia

- Archiwum Zakładowe Muzeum Krakowa, Teczka personalna mgr Tamary Petryk, b. nr inw., niepag.
- Głowicka-Polkowska Agnieszka: *Liceum w Proszowicach ma 70 lat* [online]. Dostępny w internecie: <http://test.zsproszowice.edl.pl/106-lo-w-proszowicach-ma-70-lat>
- Lekcje z kresowiakami*. „Dziennik Polski” [online]. 2005, z 12 listopada. Dostępny w internecie: <https://dziennikpolski24.pl/lekcje-z-kresowiakami/ar/1678722>
- Wroński Tadeusz: *Kronika okupowanego Krakowa*. Kraków 1974
- Zbrodnie w Uściu Zielonym* [online]. Wikipedia [dostęp 18 grudnia 2019]. Dostępny w internecie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zbrodnie_w_U%C5%9Bciu_Zielonym